

Dvojno nihalo po domače

Aleš Mohorič, Univerza v Ljubljani

fizikalni članek, Presek 52, 4

2025

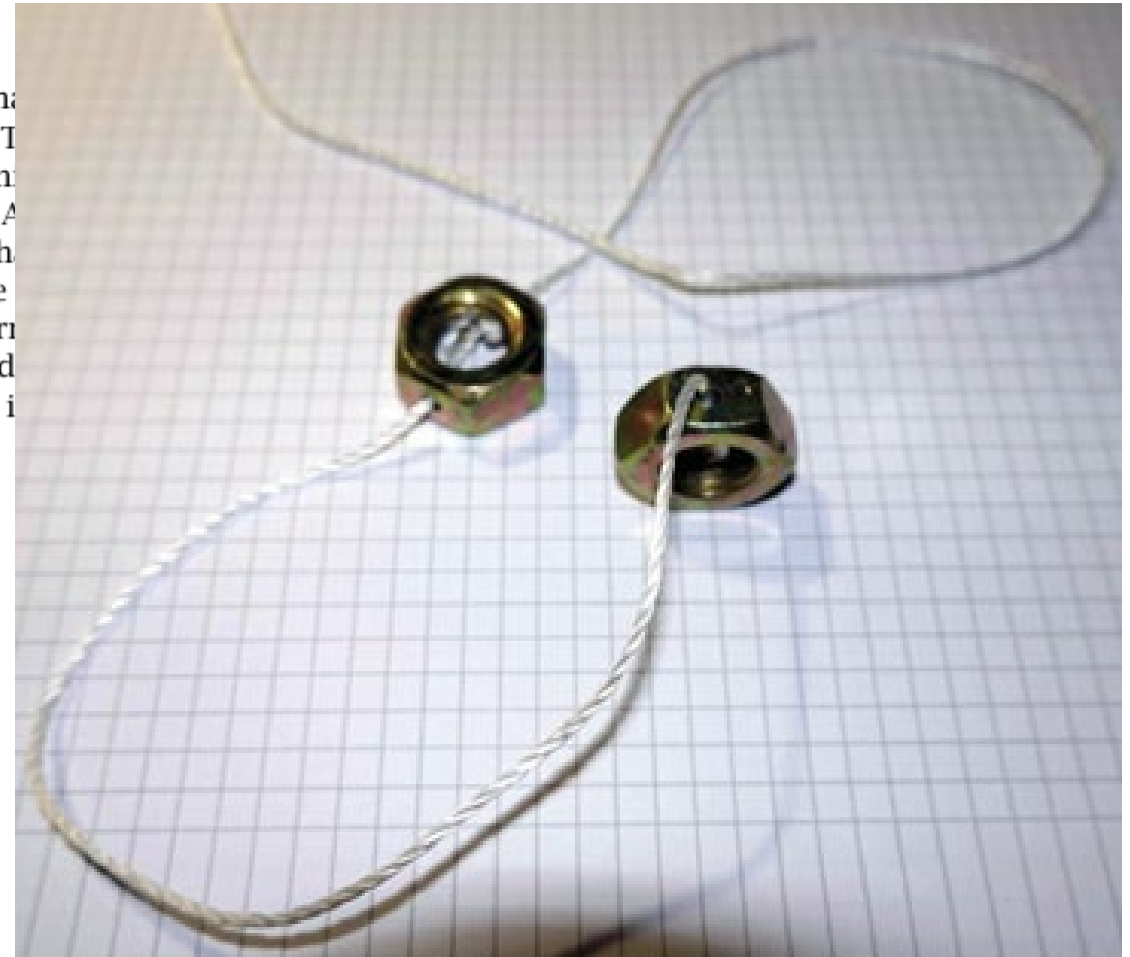
Dvojno nihalo po domače

↓↓↓

ANDREJ LIKAR

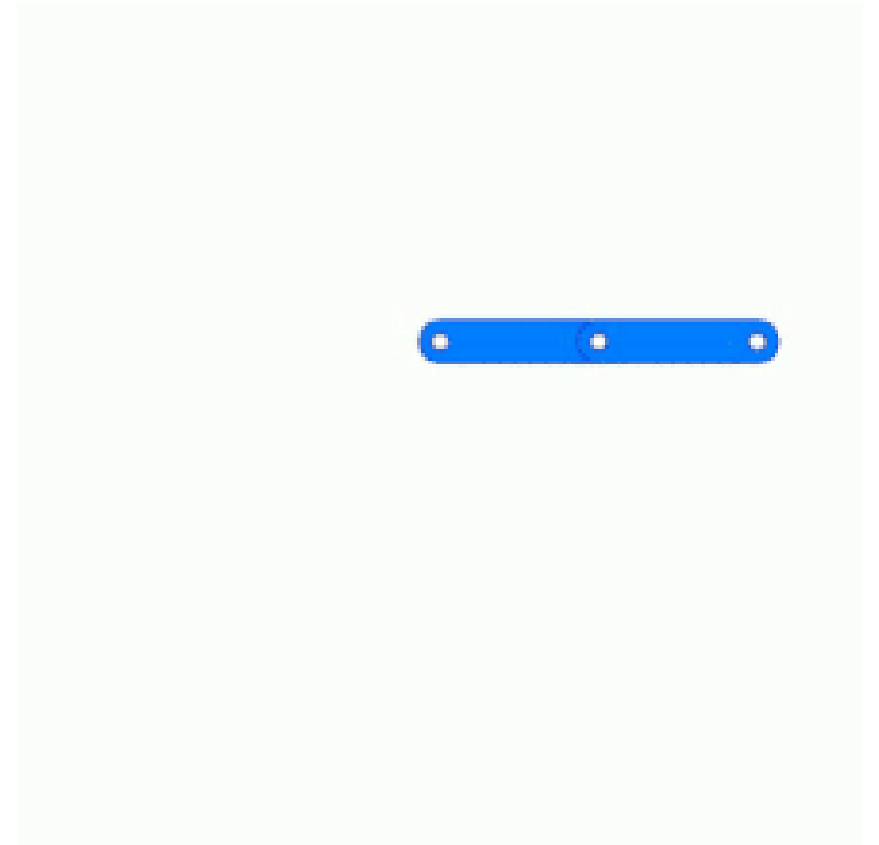
→ Dvojno nihalo tvorita dve običajni nihali, povezani, kot bi rekli po električno, zaporedno. Na utež, ki je z zelo lahko in togo palico pritrjena na strop, je prav s tako palico pritrjena druga utež, glej sliko 1. Obe palici sta na uteži in strop pritrjeni vrtljivo brez trenja.

zelo zapleteno. Zato se na zelo majhnimi odmiki. To nič preprosto in skoraj ni dalo računsko opisati. A Poskusimo najti tako njih zimo pri enojnem, to je Vemo, da le-to niha harmonično od ravnovesja x_0 d nusno funkcijo časa. Ko imamo:

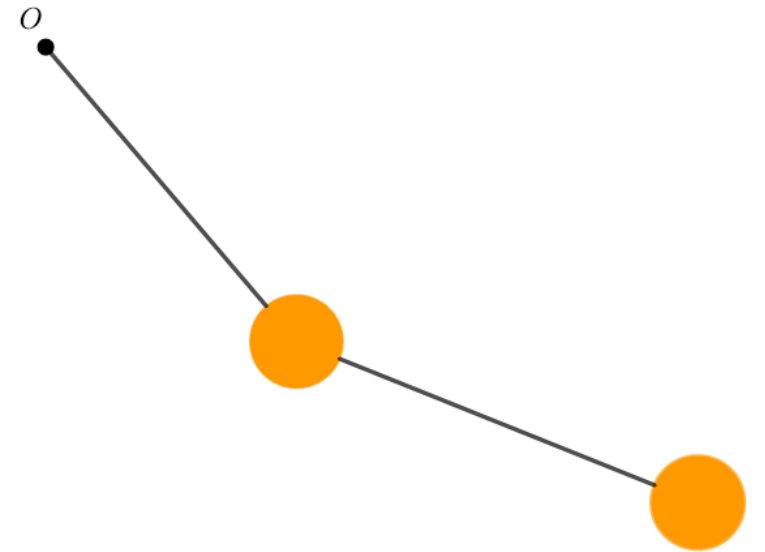
UVOD

- ogledali si bomo dvojno nihalo - preprost, a bogat sistem, ki povezuje fiziko, matematiko in teorijo kaosa.
- je klasičen primer, kako lahko majhne spremembe vodijo do nepredvidljivih rezultatov.
- obravnavali bomo njegovo mehaniko, enačbe, kaos in uporabo

KAJ JE DVOJNO NIHALO?

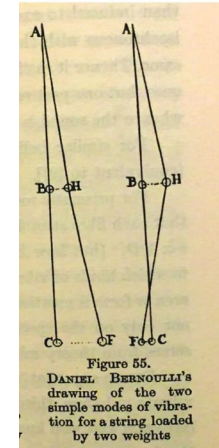
- sestavljeno je iz dveh (nitnih – fizičnih) nihala, eno je pritrjeno v fiksno osišče, drugo visi na prvem
- sestavni deli: dve masi (m_1, m_2), dve palici (dolžine l_1, l_2), osišče in gravitacija
- za razliko od enega nihala njegovo gibanje ni le periodično

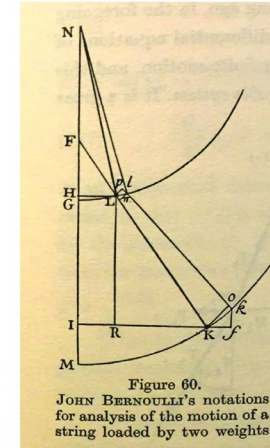
ZGODOVINSKI PREGLED

- 1738 Euler, Bernoulli
- 1788: Lagrangeova mehanika,
- 1890: Poincaréjevi vpogledi v kaos,

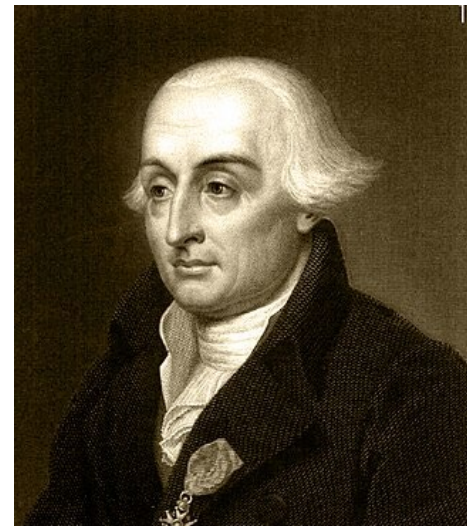
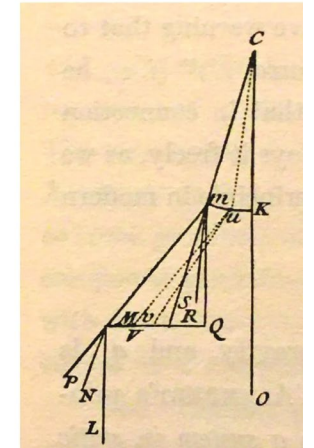
Daniel Bernoulli
(1733)

Johann I Bernoulli
(1742)

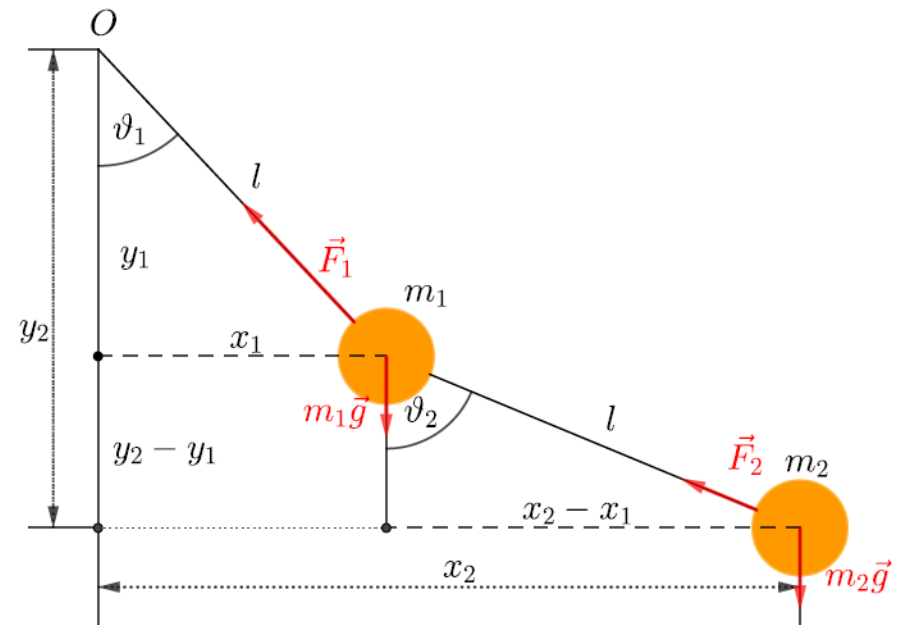

D'Alembert
(1743)

FIZIKA NIHALA

- gravitacija poganja gibanje, medtem ko ga napetost v palicah omejuje
- opišeta ga dva kota (θ_1, θ_2)
- kinetična in potencialna energija se izmenjujeta med nihanjem

LAGRANGEEV FORMALIZEM

Positions

$$x_1 = l_1 \sin \theta_1$$

$$y_1 = -l_1 \cos \theta_1$$

$$x_2 = x_1 + l_2 \sin \theta_2 = l_1 \sin \theta_1 + l_2 \sin \theta_2$$

$$y_2 = y_1 - l_2 \cos \theta_2 = -l_1 \cos \theta_1 - l_2 \cos \theta_2$$

Velocities

$$\dot{x}_1 = l_1 \dot{\theta}_1 \cos \theta_1$$

$$\dot{y}_1 = l_1 \dot{\theta}_1 \sin \theta_1$$

$$\dot{x}_2 = \dot{x}_1 + l_2 \dot{\theta}_2 \cos \theta_2 = l_1 \dot{\theta}_1 \cos \theta_1 + l_2 \dot{\theta}_2 \cos \theta_2$$

$$\dot{y}_2 = \dot{y}_1 + l_2 \dot{\theta}_2 \sin \theta_2 = l_1 \dot{\theta}_1 \sin \theta_1 + l_2 \dot{\theta}_2 \sin \theta_2$$

$$L = \frac{1}{2}(m_1 + m_2)l_1^2 \dot{\theta}_1^2 + \frac{1}{2}m_2 l_2^2 \dot{\theta}_2^2 + m_2 l_1 l_2 \dot{\theta}_1 \dot{\theta}_2 \cos(\theta_1 - \theta_2) + g(m_1 + m_2)l_1 \cos \theta_1 + gm_2 l_2 \cos \theta_2.$$

LAGRANGEEV FORMALIZEM

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{q}_i} \right) - \frac{\partial L}{\partial q_i} = 0,$$

$$\begin{aligned} (m_1 + m_2)l_1\ddot{\theta}_1 + m_2l_2\ddot{\theta}_2 \cos(\theta_1 - \theta_2) + m_2l_2\dot{\theta}_2^2 \sin(\theta_1 - \theta_2) + (m_1 + m_2)g \sin \theta_1 &= 0 \\ m_2l_2\ddot{\theta}_2 + m_2l_1\ddot{\theta}_1 \cos(\theta_1 - \theta_2) - m_2l_1\dot{\theta}_1^2 \sin(\theta_1 - \theta_2) + m_2g \sin \theta_2 &= 0 \end{aligned}$$

$$\omega_1 = \dot{\theta}_1,$$

$$\omega_2 = \dot{\theta}_2,$$

$$\dot{\omega}_1 = \frac{m_2l_1\omega_1^2 \sin(2\Delta\theta) + 2m_2l_2\omega_2^2 \sin \Delta\theta + 2gm_2 \cos \theta_2 \sin \Delta\theta + 2gm_1 \sin \theta_1}{-2l_1(m_1 + m_2 \sin^2 \Delta\theta)},$$

$$\dot{\omega}_2 = \frac{m_2l_2\omega_2^2 \sin(2\Delta\theta) + 2(m_1 + m_2)l_1\omega_1^2 \sin \Delta\theta + 2g(m_1 + m_2) \cos \theta_1 \sin \Delta\theta}{2l_2(m_1 + m_2 \sin^2 \Delta\theta)}.$$

NEWTONOV FORMALIZEM

$$ma_{x1} = F_{x1} = -F_1 \sin \vartheta_1 + F_2 \sin \vartheta_2 ,$$

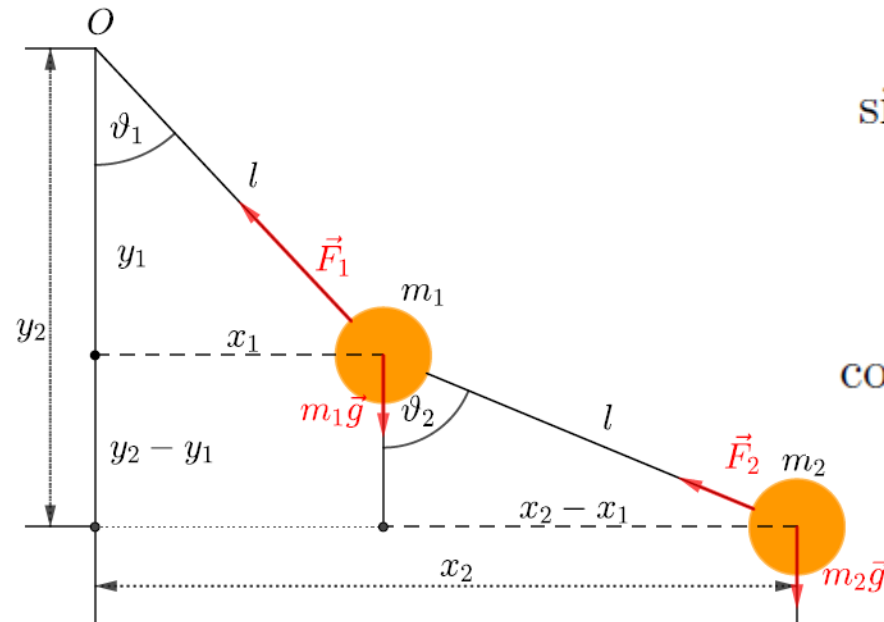
$$ma_{x2} = F_{x2} = -F_2 \sin \vartheta_2 ,$$

$$ma_{y1} = F_{y1} = -mg + F_1 \cos \vartheta_1 - F_2 \cos \vartheta_2 ,$$

$$ma_{y2} = F_{y2} = -mg + F_2 \cos \vartheta_2 ,$$

$$F_1 = k \left(l - \sqrt{x_1^2 + y_1^2} \right) ,$$

$$F_2 = k \left(l - \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2} \right) .$$

$$\sin \vartheta_1 = \frac{x_1}{l} ,$$

$$\sin \vartheta_2 = \frac{x_2 - x_1}{l} ,$$

$$\cos \vartheta_1 = -\frac{y_1}{l} ,$$

$$\cos \vartheta_2 = -\frac{y_2 - y_1}{l} .$$

NUMERIČNA SIMULACIJA

$$v_{x1,n+1} = v_{x1,n} + (-f_{1,n} \sin \vartheta_{1,n} + f_{2,n} \sin \vartheta_{2,n}) \Delta t ,$$

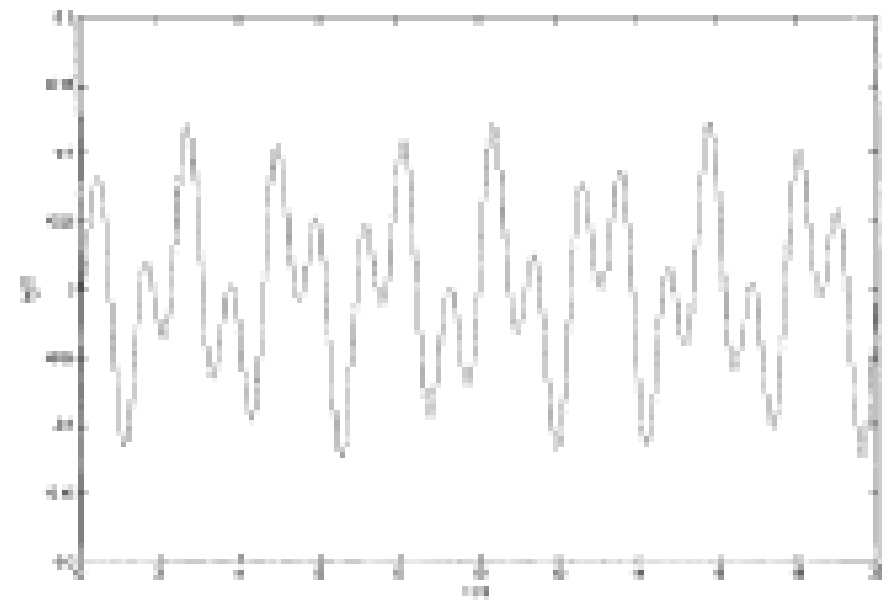
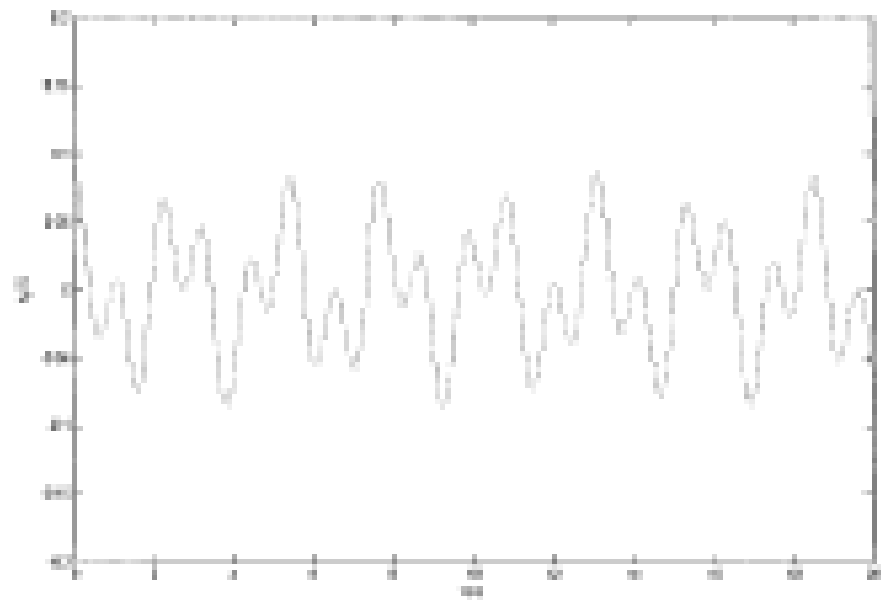
$$v_{y1,n+1} = v_{y1,n} + (-g - f_{1,n} \cos \vartheta_{1,n} - f_{2,n} \cos \vartheta_{2,n}) \Delta t ,$$

$$v_{x2,n+1} = v_{x2,n} + (-f_{1,n} \sin \vartheta_{2,n}) \Delta t ,$$

$$v_{y2,n+1} = v_{y2,n} + (-g + f_{2,n} \cos \vartheta_{2,n}) \Delta t ,$$

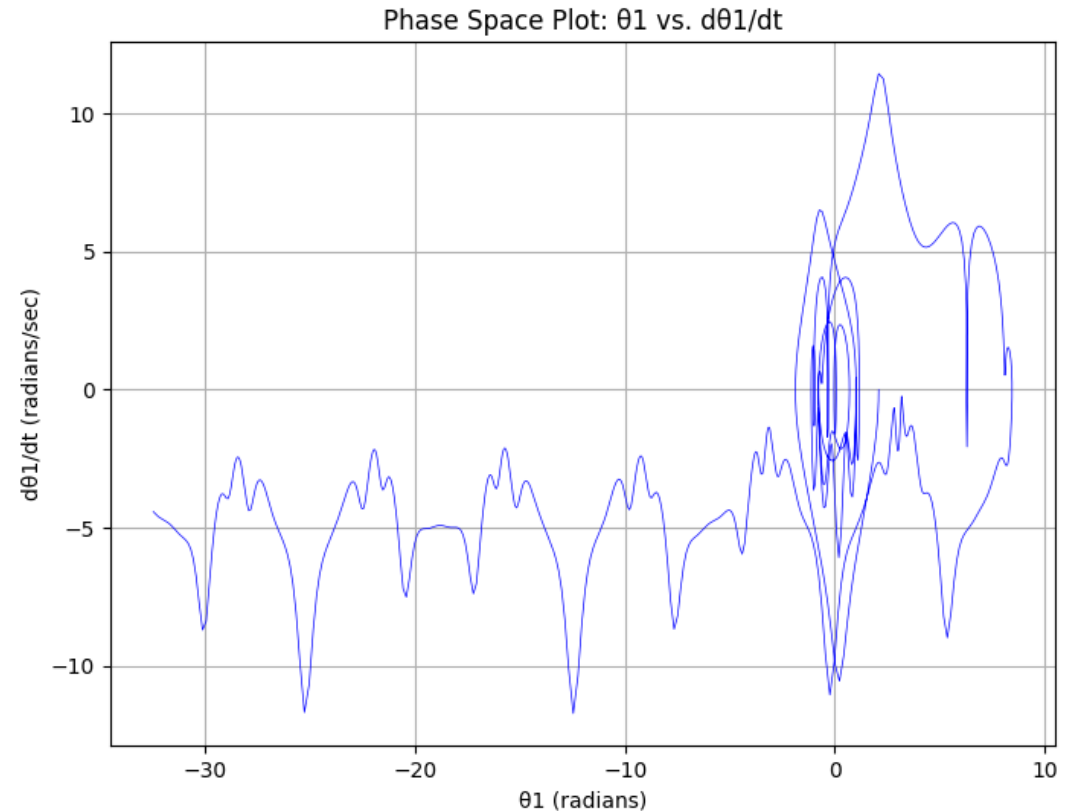
$$x_{1,n+1} = x_{1,n} + v_{x1,n+1} \Delta t .$$

PREDSTAVITEV GIBANJA?

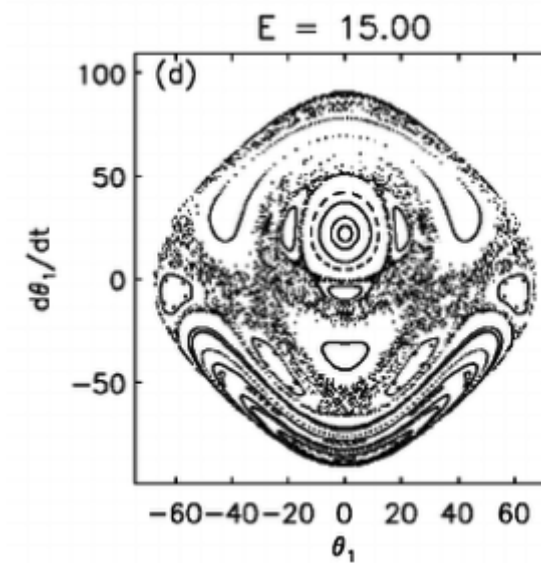
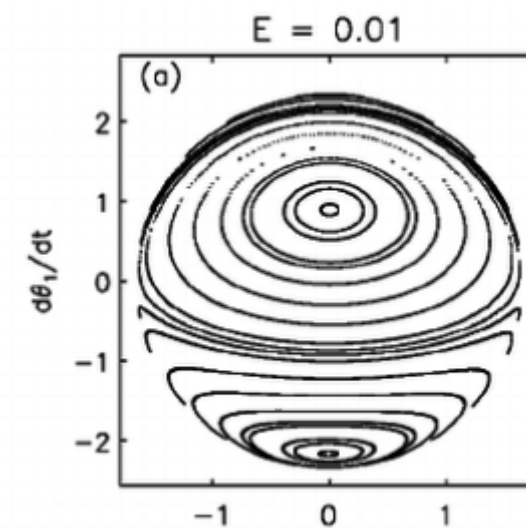

KAOS

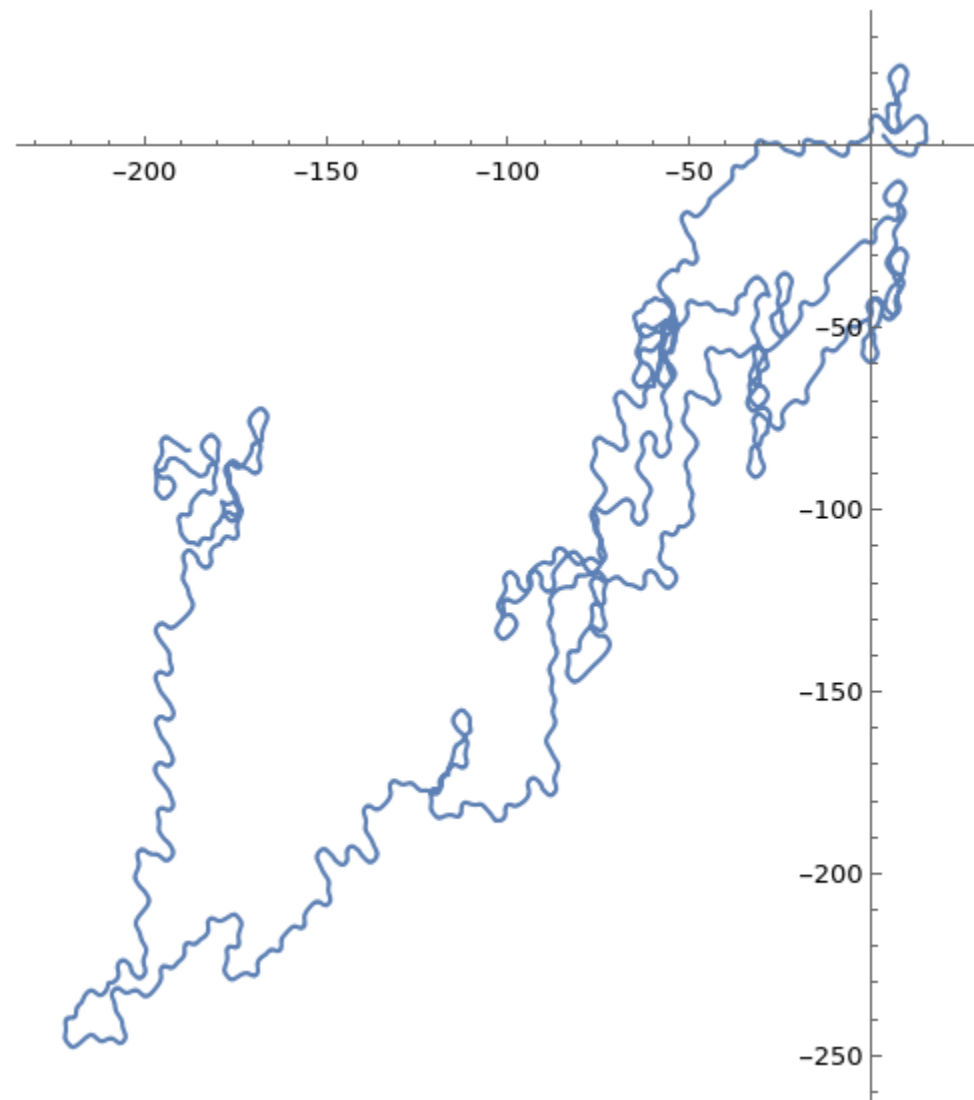
- kaos = občutljivost na začetne pogoje + nepredvidljiv dolgoročni potek
- tudi s popolnimi enačbami napovedovanje po kratkem času odpove
- Lyapunov eksponent meri, kako hitro se trajektorije razhajajo - pozitiven za kaos

POINCAREJEVI ZEMLJEVIDI

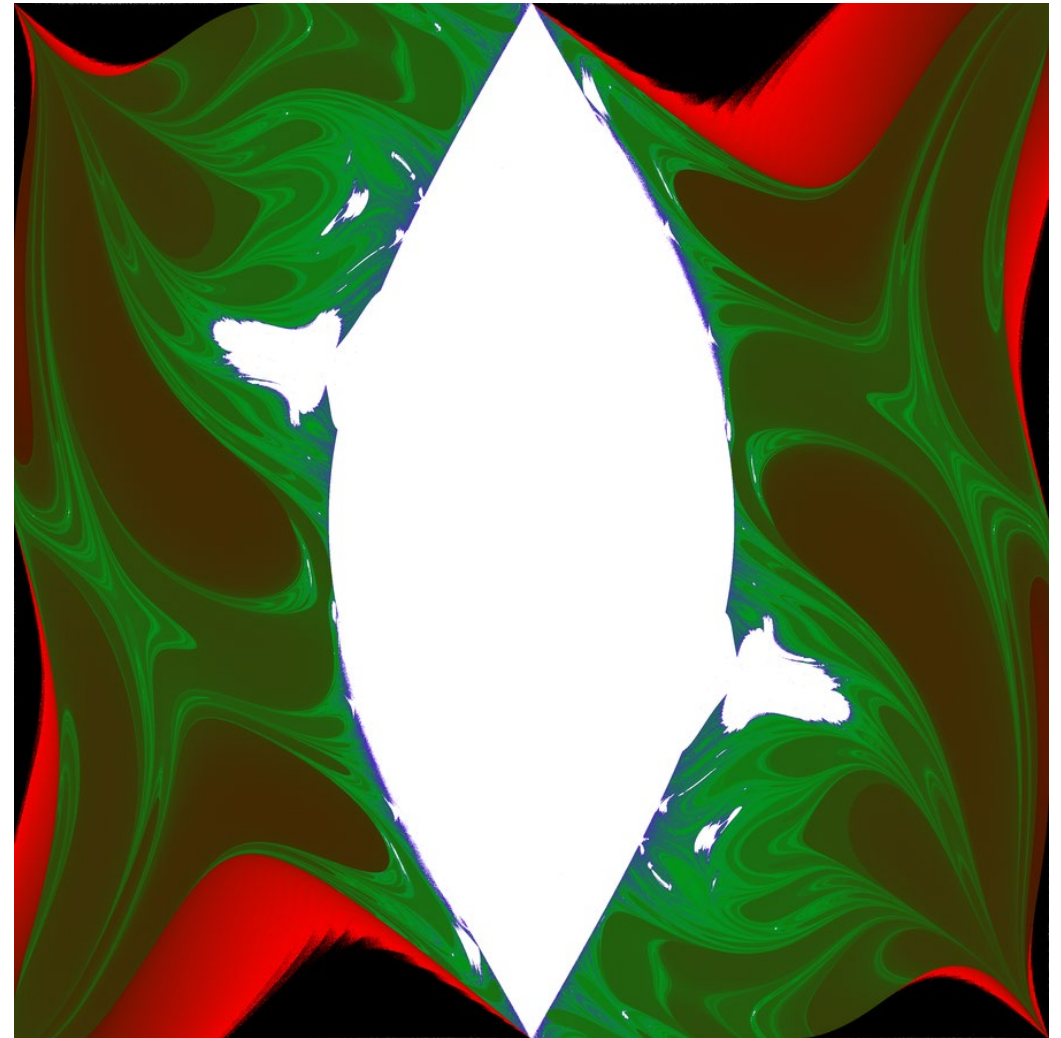

DIFUZIJA

By Grondilu - Own work, CC0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=140628516>

FRAKTALI

FurtadoG, CC

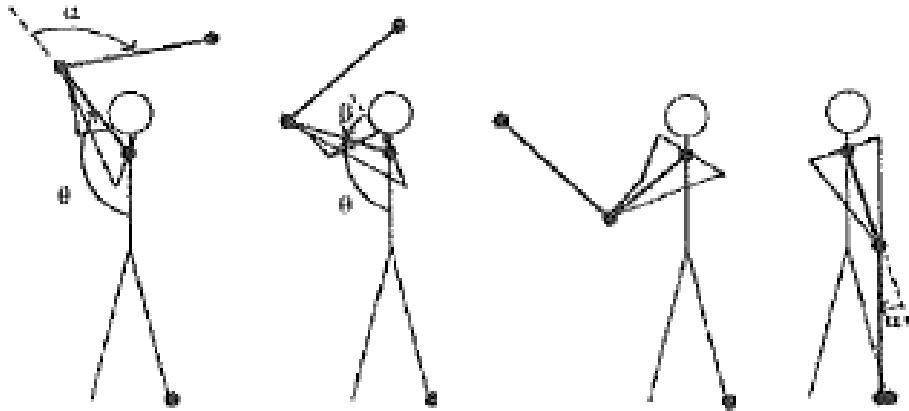
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Double_pendulum_flip_time_2021.png

VIZUALIZACIJA KAOSA

- Začne se urejeno, nato postane nepredvidljivo - obračanje, zanka
- za $0,01^\circ$ različni začetni pogoji se razidejo v sekundah.

UPORABA

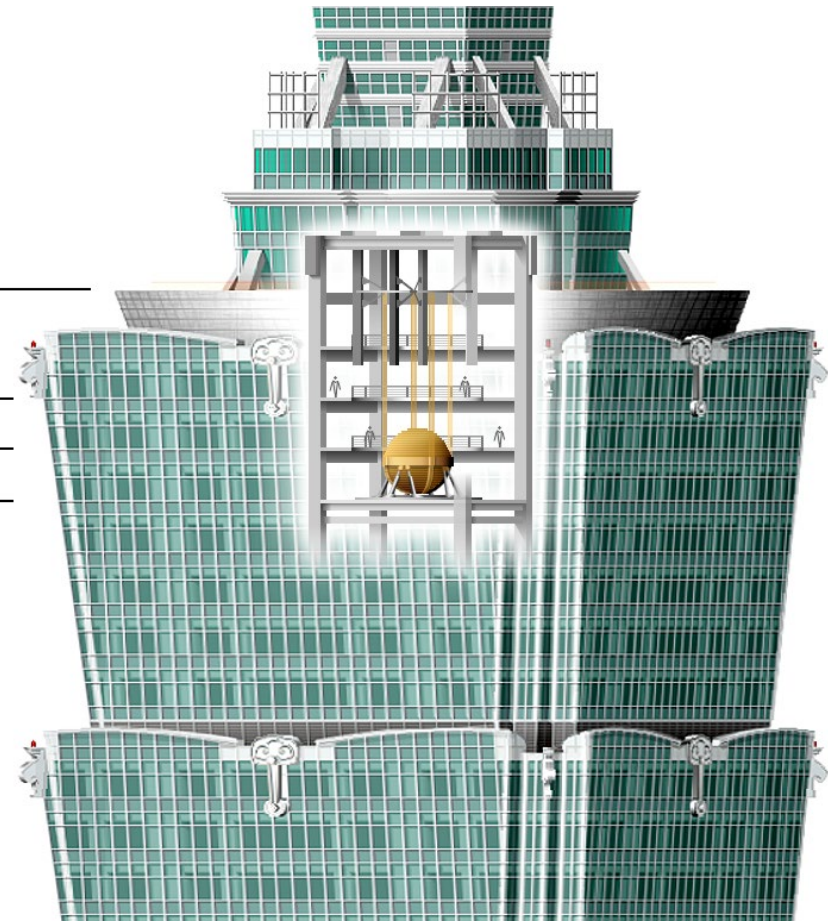

91st Floor [390.60 m]
(Outdoor Observation Deck)

89th Floor [382.20 m]
(Indoor Observation Deck)

88th Floor

87th Floor

Someformofhuman, CC BY-SA 4.0

SIMULACIJE

- <https://www.myphysicslab.com/pendulum/double-pendulum-en.html>

